

ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ НАПРАВЛЕННЯ ВІДМИЧОК ДО ЗАМКІВ НА ЕКСПЕРТИЗУ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ

Іван Юдйович СЛИВКА,

*старший судовий експерт
Закарпатського науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України*

Стаття 30 Конституції України проголошує, що «Кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду».

Розділ VI Кримінального кодексу України «Злочини проти власності» покликає захищати такі права громадян та інших осіб. Одним із найпоширеніших злочинів, які розслідуються правоохоронними органами є злочин передбачений ч. 3 ст. 185 Кримінального кодексу України, тобто «Крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдала значної шкоди потерпілому». Як показує слідча та експертна практика, злочинці дуже часто використовують різноманітні засоби та пристрої, які дозволяють проникати в певне приміщення без залишення явних слідів дії таких пристроїв. І тільки в подальшому, при наданні замків на експертизу, в процесі їх дослідження за допомогою збільшувальних приладів, можна виявити сліди застосування сторонніх предметів на таких замках (відмичок, бамп-ключів, самоімпресії, тощо).

Разом з тим, в законодавстві України існує поняття «спеціальні технічні засоби для зняття інформації з каналів зв'язку, інші засоби негласного отримання інформації» (далі по тексті – СТЗ). Чимало вчених та юристів, серед яких І. Логінов, О. Бондар, О. Кошелева та інші, наводять різні підходи до визначення терміну СТЗ. На даний час, відповідно до наказу Центрального управління Служби безпеки України №35 від 31.01.2011 до СТЗ відносяться «технічні, програмні засоби, устаткування, апаратура, прилади, пристрої, препарати та інші вироби, призначені (спеціально розроблені, виготовлені, запрограмовані, пристосовані) для негласного отримання інформації».

У кожному конкретному випадку, належність пристрою до СТЗ встановлюється проводиться державною спеціалізованою експертною науково-дослідною установою СБУ — Українським науково-дослідним інститутом спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України (ІСТЕ СБУ).

Такі судові експертизи, відповідно до наказу Центрального управління Служби безпеки України №855 від 24.12.2014, проводяться в межах виду судової спеціальності 7.10 «Дослідження СТЗ негласного проникнення на об'єкт (публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи) шляхом відмикання механічних замикаючих пристроїв»

відповідно до «Загальної методики віднесення об'єктів до спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації» (реєстраційний код методики 17.0.01 відповідно до Реєстру методик проведення судових експертиз), однак Методика віднесена до документів «Для службового користування».

Згідно із законодавством України СТЗ застосовуються при проведенні оперативно-розшукової, розвідувальної, контррозвідувальної діяльності, реалізації заходів із боротьби з тероризмом правоохоронними, іншими державними органами, визначеними законом. Таким чином, об'єкт вищезазначених об'єктів серед цивільного населення повинен бути обмежений. Дана заборона втілена в ст. 195-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення та ст. 359 Кримінального кодексу України. Окремо хочемо звернути увагу на коментар до ст. 359 Кримінального кодексу України, згідно якого «...До таких засобів [спеціальних технічних засобів] належать спеціальні технічні засоби для негласного: ... е) проникнення у приміщення, транспортні засоби, інші об'єкти та їх обстеження». Таке поняття практично дублюється в листі Науково-технічного управління СБУ №36/1199 від 03.03.2006 «Щодо переліку товарів, які відносяться до спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації», де вказано, що до СТЗ належать «...спеціальні технічні засоби для негласного проникнення у приміщення, транспортні засоби, інші об'єкти та їх обстеження».

Таким чином, належність зазначених на початку статті відмичок (відмичок, бамп-ключів, самоімпресії, тощо) до спеціальних технічних засобів може встановлюватися Українським науково-дослідним інститутом спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, однак, враховуючи те, що підслідність злочинів проти власності належить МВС України, а не СБУ, такі відмички надаються на дослідження до Експертних установ МВС, де відсутня спеціальна методика їх дослідження, через що такі відмички досліджуються зазвичай в контексті «класичних» криміналістичних експертиз (наприклад, «чи відкривався замок наданими відмичками?» або «чи можна даними предметами відчинити замок?»). І хоча відповідно до наказу Центрального управління Служби безпеки України №855 від 24.12.2014 експертиза СТЗ відноситься до класу криміналістичної експертизи, як справедливо зазначають О. А. Гуменський та Т. В. Будко «експертиза СТЗ не є криміналістичною за визначенням і повинна займати місце в класі інженерно-технічних експертиз.» (вставити силку на статтю)

Таким чином, такі відмички можливо й відносяться до СТЗ, але оскільки відсутній висновок експерта про таку належність, то особа, яка використала таку відмичку в процесі скоєння злочину передбаченого ч. 3 ст. 185 Кримінального кодексу України не понесе відповідальність за ст. 395 ККУ. Враховуючи коментар до ст. 359 ККУ саморобні пристрої не можуть бути визнані СТЗ та їх використання не тягне за собою відповідальність за цією статтею. Проте значна частина об'єктів, що схожі на відмички та які надаються на дослідження в Експертні

установи МВС мають ознаки масового виробництва, що може свідчити про те, що особа їх десь придбала, а не виготовила сама.

Враховуючи й те, що в мережі Інтернет (фактично, у вільному доступі) наявні численні вітчизняні та зарубіжні веб-сайти, за допомогою яких можна вільно придбати такі відмички існує висока ймовірність використання такого типу відмичок особами при вчиненні злочинів. Переважна частина сайтів не блокується протягом тривалого часу.

Враховуючи вищенаведене, вважаємо за доцільне в подальшому при вилученні в особи предметів, що візуально схожі на відмички направляти їх на дослідження не тільки в Експертні установи МВС України, а й до Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України на предмет належності таких об'єктів до спеціальних технічних засобів.

Список використаних джерел:

1. Пророков И. И. Криминалистическая экспертиза следов. Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1980.

2. Методика трасологічного дослідження замків. Експертна спеціальність 4.2. «Дослідження знарядь, агрегатів, інструментів і залишених ними слідів, ідентифікація цілого за частинами» / [укл. Коструб А. М., Грищенко О. В., Щирба Д. Є., Іваник С. І., Чашницька Т. Г.]. К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2015 (реєстраційний код методики 4.2.34 згідно Реєстру методик проведення судових експертиз).

3. «Місце експертизи спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (СТЗ) в системі судових експертиз» / О. А. Гуменський, Т. В. Будко]. Криміналістика і судова експертиза. Випуск 63., с. 67-80.